

Юлія Москвічова (Івано-Франківськ)
Аспірантка Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

**Збереження регіональних фольклорних традицій
у творчій діяльності ансамблю пісні і танцю «Поділля» (Вінниця)**

На сучасному етапі відродження національних традицій українського народу важливим є вивчення й усвідомлення кращих зразків культури попередніх поколінь. Основу музичної культури українського народу становить велика кількість змістовних і надзвичайно виразних пісенних та інструментальних мелодій.

Метою розвідки стало визначення специфіки регіональних інструментальних та пісенних фольклорних традицій у творчій діяльності Вінницького ансамблю пісні і танцю «Поділля», ступінь їх консервації. Зауважимо, що питання збереження українських народно-інструментальних традицій ставили свого часу М. Лисенко, К. Квітка, С. Людкевич, Ф. Колесса, Г. Хоткевич, В. Шухевич, пізніше цю проблему актуалізували у своїх дослідженнях А. Гуменюк, П. Іванов, Д. Пшеничний, О.Незовибатько та ін. Сьогодні осмислення традиційних і новаторських пошуків у сфері народно-інструментального ансамблевого виконавства досліджують М. Давидов, І. Мацієвський, Б. Яремко, П. Терпелюк, М. Тимофіїв, В. Дутчак, Л. Пасічняк, О. Трофимчук, П. Дрозда та ін. Аналіз професійної діяльності ансамблю «Поділля» частково розглядався мистецтвознавцями Т. Сідлецькою та Т. Бурдейною-Публікою, висвітлювався в ЗМІ, проте проблема збереження регіональних фольклорних традицій у творчому доробку ансамблю ще не виокремлювалася як предмет наукових досліджень.

За принципом виконання музику українського народу можна розподілити на три великі цикли: вокальний, вокально-інструментальний

та інструментальний [5]. Поряд з величезною кількістю пісенних мелодій українські інструментальні мелодії займають помітно менше місце. В більшості це музика танцювальна (гопаки, козачки, метелиці, коломийки, гуцулки, польки, кадрили, вальси і т. ін.).

Українські народні танці частіше виконуються «під пісню» або «під музику». Існує ще один тип виконання – мішаний, коли танець починається «під пісню», а потім пісня призупиняється і звучить інструментальна музика [2].

Відомо, що найдавнішими інструментами є духові. На Україні і сьогодні широко використовуються різноманітні сопілки (денцівка, дводенцівка, флюяра, свиріль, зубівка), волинка, трембіта. За часів Київської Русі великою популярністю користувались гуслі, гудок, бубон. У XVI ст. в народі з'явився ще один інструмент – колісна ліра.

Бурхливий розвиток української народної інструментальної музики розпочався завдяки використанню у виконавській практиці скрипки (XVI – XVII ст.), а пізніше – з утворенням народного інструментального ансамблю типу троїстої музики.

Сьогодні в Україні широко використовуються такі народні інструменти, як скрипка, цимбали, бандура, сопілка, баян, труба, кларнет, флейта та ін. Ці провідні інструменти входять до складу «троїстої музики», духових оркестрів. Вперше на троїсту музику звернув увагу ще М. Лисенко: «п'єси суто танцювального характеру виконуються спеціальною грою на скрипці, цимбалах, з додатком ударного інструмента бубна і становлять так звану в народі «троїсту музику» [7, с. 11]. Такий склад інструментального ансамблю і до сьогодні зберігся у західних областях України. Постійні інструменти таких ансамблів – скрипка та бубон, а цимбали замінюються другою скрипкою або басолею.

Крім троїстої музики, існує велика кількість найрізноманітніших за складом інструментальних ансамблів. Найчастіше це залежить від домінування народних інструментів в місцевості. Наприклад, поряд з

троїстою музикою на Поділлі широко розповсюдженні народні духові ансамблі-оркестри. Типовий склад такого оркестру це: 2-3 труби, кларнет, 2 альти, тенор, баритон і барабан з мідними тарілками.

Важко переоцінити значення народної інструментальної музики. В житті народу вона виступає носієм важливої естетичної функції. Її використовують композитори як тематичний матеріал академічних жанрів – у симфонічній музиці, в операх і балетах. На музичному матеріалі народної інструментальної музики створюються концертні п'єси для фортепіано, скрипки, віолончелі, баяна, бандури, сопілки та інших інструментів. В основі музичного супроводу танців – також інструментальні фольклорні мелодії. Формуються професійні та самодіяльні ансамблі, оркестри українських народних інструментів, в основу репертуару яких покладена фольклорні вокальні та інструментальні зразки.

Серед сучасних професійних академічних фольклорних колективів України, які репрезентують різні регіони – Гуцульський (Івано-Франківськ) і Буковинський (Чернівці) ансамблі пісні і танцю, Закарпатський (Ужгород), Черкаський, Волинський (Луцьк), «Сіверські клейноди» (Чернігів) народні хори, академічні хорові капели імені Г. Верьовки, П. Майбороди, Л.Ревуцького, «Орея», «Думка», «Дударик», «Золоті ворота», капела бандуристів імені Г. Майбороди та багато інших. Почесне місце поряд з ними займає і Державний ансамбль пісні і танцю «Поділля» Вінницької обласної філармонії. Створено колектив наприкінці 1944 року. Внаслідок тяжких повоєнних років невдовзі ансамбль було реформовано в ансамбль бандуристів під назвою «Вітерець Поділля», на базі якого вже 1982 року було створено ансамбль пісні і танцю «Поділля» у складі 60 чоловік. До ансамблю увійшли мішаний хор, хореографічна група та оркестр народних інструментів. Колективом керували відомі митці, такі як заслужений діяч мистецтв України, професор Анатолій Мархлевський, Серафим Гладецький, Володимир Хазанович, Григорій

Новіков, народний артист України, професор Віталій Газінський, заслужений артист України Василь Ткаченко.

Гастрольні шляхи колективу пролягли по найвіддаленіших куточках України та далеко за її межами. Артистам аплодували в Англії, Франції, Польщі, Німеччині, Швейцарії, Японії та інших країнах. Тільки за останні роки ансамбль радував своїм мистецтвом жителів Одеської, Черкаської, Хмельницької, Житомирської, Київської областей. Колектив – постійний учасник творчих звітів Вінниччини в Національному палаці «України» [6].

У 1996 році на посаду художнього керівника та головного балетмейстера прийшов заслужений артист України Анатолій Кондюк. Головним хормейстером став заслужений артист України – Віктор Волков, керівником народного оркестру – Володимир Пиріг, балетмейстером – Тетяна Новікова. Нове керівництво ансамблю кардинально змінює репертуарну політику. Відтепер пріоритету набуває місцевий фольклор. Ансамбль «Поділля» працює як справжній регіональний колектив, популяризуючи народні пісні, зібрані місцевими подільськими фольклористами, знаними далеко за межами області (Настя Присяжнюк, Гнат Танцюра, Радіон Скалецький, Зоя Чорна, Марія Руденко) [4].

Співи, хороводи, танці зливаються у цілісні вистави. Вокально-хореографічні композиції ансамблю відтворюють народні обряди зокрема і окремих подільських сіл. Так, всі мелодії вокально-хореографічної композиції «Сільські приспівки» записані в селі Ковалівка Немирівського району Вінницької області. Візитною карткою ансамблю стали композиції «Подільська рапсодія», «У вишневому саду», «Весілля на Поділлі», «Козацька слава», «Добрий вечір, щедрий вечір...», «Ми – з подільського краю», «Калинонька». Поряд з великими вокально-хореографічними композиціями в репертуарі колективу є велика кількість народних пісень регіону різних жанрів. Це – козацькі і чумацькі пісні, історичні думи, родинно-побутові та ліричні пісні, колядки, щедрівки, купальські та жнивварські пісні, жартівливі хорові сценки, мелодії народних танців у

виконанні оркестру.

В репертуарі ансамблю велика кількість подільських народних пісень виконується в обробці головного хормейстера – Віктора Волкова [10]. Хорова група ансамблю зазнала великих якісних змін під керівництвом цього диригента. Також виконуються народні пісні в обробці В. Газінського («Озеречко», «Попід мостом, мостом», «Чорна рілля ізорана»), А. Авдієвського («Вербовая дощечка», «Віночок українських народних пісень»), Е. Зелінського («Ой, кряче, кряче») та ін.

У творчий розвиток колективу значний внесок зробили солісти: заслужена артистка України Лідія Остапчук, Галина Король, Василь Король, Ніна Говядова, Тетяна Коваль, Михайло Левицький, Катерина Вдовиченко, Віктор Ромейко.

Окремими складовими ансамблю пісні і танцю «Поділля» стали дует заслужених артисток України Лідії Остапчук і Галини Король та вокальний ансамбль «Квінта» у складі солістів О. Терещенко, Н. Полешко, Т. Каплун, В. Черевик, О. Холяви [1]. В репертуарі жіночого дуету, створеного в 1998 році, понад 50 народних пісень, більшість з яких артистки записували з голосу своїх батьків.

Оркестрова група ансамблю пісні і танцю «Поділля» представлена в такому складі: 2 скрипки, 2 баяна, сопілка, кобза, флейта, гобой, кларнет, тромбон, козобас, ударні інструменти. Він відповідає головним вимогам щодо формування колективу народних інструментів, а саме: рівноваги оркестрових тембрів; потреби виявити багатогранність оркестру; формування оркестрових груп так, щоб кожна з них була повноцінною щодо складу голосів, діапазону, художньо-виражальних можливостей; забезпечення достатньої сили звучання, необхідного діапазону та якості звуку кожної оркестрової групи [3].

Значний внесок у формування і розвиток оркестрової групи зробили її керівники – Віктор Семенченко і Володимир Пиріг. Музичні аранжування творів завжди вирізняються довершеністю, глибоким

розумінням специфіки колективу, в т.ч. й народно-інструментальної. В репертуарі оркестру такі концертні номери, як «Старовинна подільська кадрили», народні танці «Козачок» і «Весільна полька» в обробці В. Семенченка, українські танці «Прогулянка», «Полька-подолянка», «Подільський вихиляс» та ін.

Таким чином, у діяльності ансамблю «Поділля» чітко прослідковується тенденція до формування регіональної мистецької специфіки, визначеної фольклорними жанровими пісненими та інструментальними традиціями, народно-інструментальним тембральним характером оркестрової гри, особливостями місцевої хореографії. Сьогодні Державний ансамбль пісні і танцю «Поділля» – один з провідних професійних колективів Вінниччини, діяльність якого спрямована на популяризацію подільського народного мистецтва, донесення до слухача кращих зразків української культури, виховання естетичних смаків широкого кола шанувальників мистецтва.

Література

1. Бурдейна-Публика Т.В. Становлення і розвиток професійних форм музичного життя Вінниччини як складової культури Подільського краю. / Т.В. Бурдейна-Публика // Автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд. мист. за спец. теорія та історія культури 26.00.01 – Львів, 2009. – 20 с.
2. Грінченко М. Вибране / М.Грінченко. – К. : Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1959. – 530 с.
3. Гуменюк А. Українські народні музичні інструменти, інструментальні ансамблі та оркестри / А. Гуменюк. – К. : Муз. Україна, 1967. – 53 с.
4. Дроздова І. Мистецькому оберегу нашого краю ансамблю пісні і танцю «Поділля» 65 років / І. Дроздова // 33 канал. – 2009. – 22 квітня. – С. 19.
5. Інструментальна музика / упор. А. І. Гуменюк. – К. : Наукова думка, 1972. – 486 с.
6. Козак І. Танцює і співає «Поділля» / І.Козак // ДТП. – 2004. – 18 грудня. – С. 12.
7. Лисенко М. В. Характеристика музичних особливостей українських дум і пісень у виконанні кобзаря Вересая. / Микола Лисенко, [ред. М. Гордійчук]. – К. : Музична Україна, 1978. – 88 с.
8. Лисенко М. Народні музичні інструменти на Україні / Микола Лисенко, [ред. М. Щоголь]. – К. : Мистецтво, 1955. – 62 с.
9. Сідлецька Т. Культурно-історична еволюція українського оркестру народних інструментів : монографія / Т. І. Сідлецька. – Вінниця : Вид-во Вінницького нац. тех. ун-ту, 2009. – 184 с.
10. Сливко О. Колектив творчого непокою і пошуків / О.Сливко // Вінницький альбом : літературно-художній альманах. – Вінниця, 2000. – С. 428–430.